

WPŁYW ROMANTYZMU NA FIŃSKIE IMIENICTWO OSOBOWE

Słowa tematyczne: antroponomia fińska, romantyzm narodowy, fennicyzacja

1. WPROWADZENIE

Problematyka niniejszego artykułu sytuuje się w obszarze fennistyki, która w Polsce jest dość młodą gałęzią filologiczną, ale — jak można zaobserwować — w ostatniej dekadzie dynamicznie rozwijającą się. Zagadnienia dotyczące fińskiego nazewnictwa należą u nas do rzadko podejmowanych. Zajmowano się jednak obecnością substratu ugrofińskiego w toponimii i hydronimii Polski północnej (zob. Rozwadowski, 1913; Lehr-Spławiński, 1946, s. 48–52; Bednarczuk, 1999, s. 90–102, i in.), rozpatrywano etnonimy fińskie i saamskie w aspekcie etymologii (Stachowski, 2002; Wojan, 2016, 2017), nazwami własnymi zajmowano się także w pracach z zakresu krytyki leksykograficznej (Wojan, 2016, 2019). Przed dwoma laty powstał przyczynek do badań fińskiego imiennictwa osobowego „O fińskich gustach imienniczych” autorstwa Katarzyny Wojan (2021); niewielki wątek spieszczania imion pojawił się w rozważaniach Anny Buncler (2019) o fińskich afektonimach.

W artykule zostanie zaprezentowany wycinek fińskiego antroponomastykonu, na którego ukształtowanie się miał wpływ romantyzm, a następnie — jako jego późniejsza faza — prąd będący sukcesją wspomnianej epoki (tj. światopoglądu romantycznego o korzeniach europejskich), zwany narodowym romantyzmem (*kansallisromantiikka*)¹. Chodzi tu zarówno o uformowanie się w dobie romantyzmu nowego imiennictwa osobowego, jak i odrodzenie rdzennego onomastykonu, jego utrwalenie w tradycji kulturowej i narodowej oraz narodowo-identyfikacyjną memoryzację, ciągłość przekazu (perspektywa etnocentryczna),

¹ W piśmiennictwie obcojęzycznym prąd ten określaný jest jako ‘romantyczny nacjonalizm’ lub ‘romantyzm narodowy’, por. niem. *Nationalromantik/romantischer Nationalismus*, ang. *Romantic nationalism/national romanticism*, ros. *романтический национализм*.

a wreszcie — upowszechnienie, przewartościowanie i nobilitację dużej części imion, także ich estetyzację. Przedstawione zostaną główne tendencje w procesie kreacji, rekonstrukcji, modyfikacji, zapożyczenia, fennicyzacji i transonimizacji imion. Na wybranych przykładach ukazane zostaną związki romantyzmu ze świadomością antroponimiczną i świadomością reliktową.

Moim badaniom przyświeca następująca teza: fińskie „romantyczne” imiennictwo osobowe konstryuuje narodowy onimiczny obraz świata (językowy, symboliczny, historyczno-kulturowy, wspólnotowo-tożsamościowy oraz cywilizacyjny), nieprzystający do przestrzeni innych kultur językowych. W tym kontekście antropimii fińska jest emanacją „świadomości zbiorowej”, wyrazem autoidentyfikacji o podłożu retrospektywnym, a także nośnikiem „wspólnotowej autonarracji” (termin za: Matusiak-Kempa, 2022), w której zawiera się narodowa entelechia (ucelowiona dusza). Można też zaryzykować stwierdzenie, że kształtowała się ona w ramach psychologii narodowej (mam tu na myśli mechanizmy rządzące psychiką i zachowaniami zindywidualizowanej wspólnoty oraz procesy poznawcze zbiorowego zapamiętywania, przypominania i upamiętniania). Nazwy własne są istotnym składnikiem pamięci kulturowej narodu.

Dostrzegając całą gamę powiązań antropimii z dziedzictwem kulturowym (cywilizacyjnym) w wymiarze zbiorowym (etnicznym, narodowym), prowadzone badania antroponomastyczne można usytuować na gruncie „językoznawstwa mitologicznego” (termin za: Kaźmierczyk, 2012, s. 52). W dużej mierze to właśnie w tworzywie mitograficznym upatruje się etiologii etnicznego imiennictwa, co unaocznia rdzenny onomastykon fiński. Romantycy wyносили na piedestał ludowość i żywiłowo uprawiali mitotwórstwo, intencjonalnie wskrzeszając przedwieczne podania w przeświadczeniu, że w substancji mitu zanurzona jest reliktowa struktura wyobrażeń świata i człowieka (Kaźmierczyk, 2012, s. 26).

2. ANTROPONIMY FIŃSKIE W POLSKIEJ LEKSYKOGRAFII

Fińskie imiennictwo w niewielkim stopniu zostało uwzględnione w słownikach polskich. Największy, jak dotąd, opracowany przed ćwierćwieczem „Słownik fińsko-polski” Czesława Kudzinowskiego (1988) zawiera spis najpowszechniejszych imion fińskich męskich i żeńskich. Fińskie nazwy osobowe uwzględnia także „Słownik imion” wydany przez Ossolineum (Janowowa i in., 1975).

Pochodzące z fińskiego eposu „Kalewala” nazwy w spolszczonej postaci, takie jak m.in. *Kalewa*², *Kawe*, *Sampo*, *Wajnemojnen*, *Wanha* (Wojan, 2019), zostały

² W artykule hasłowym *Kalewa* w znaczeniu drugim znajdujemy następujące wyjaśnienie: „Homer finlandzki. Dzieło jego, będące Epopeją religijną, a zowiące się Kalewałą, odpisał z ust ludu

zamieszczone w „Słowniku wileńskim” (SWiL, 1861). Odnotowanie w nim imion wywodzących się z „Kalevali” świadczy o tym, że poemat ten był już znany twórcom słownika³. Alfabetyczny wykaz onimów z „Kalevali” zamieścił wraz z objaśnieniami w glosariuszu do swego przekładu Jerzy Litwiniuk (1998b, s. 658–662). Znalazły w nim mitologiczne antroponimy (teonimy, demononimy), m.in. *Ahti*, *Ahto*, *Ilmarinen/Ilmari*, *Joukahainen*, *Kalervo*⁴, *Kalevatar*, *Lemminkäinen*, *Osmo*⁵, *Osmotar*, *Väinämöinen*, *Ukko*, w tym patronimiczne przydomki (np. *Ilpotar*, *Kaukomieli*, *Kuippana*), a także toponimy, m.in. *Ahtola*, *Kalevala* (‘Kraina Kalevy’), *Tapiola*, *Tuonela/Tuoni*, *Turja*, *Väinölä* itd. Podane zostały też nazwy synonimiczne, np. *Palvoinen* (‘czczony’, synonim *Tuuriego*), *Sampsä* (synonim *Pellervoinena*), *Sara/Sariola* (synonim *Tapioli*) czy *Kirjokansi* (synonim *Sampo*). Ponadto Litwiniuk objaśnił szereg fińskich, karelskich i innych nazw osobowych, nazw bóstw, idoli, przydomków, nazw miejscowości, krain, wód w swoim przekładzie fundamentalnego opracowania „Mitologia fińska” Marttiego Haavio (1979), fińskiego etnologa komparatystycznego, skupionego wokół grupy literackiej „Tulenkantajat” [Nosiciele Ognia]. Polskie tłumaczenia tych terminów nazewniczych mają dużą wartość m.in. dla literaturoznawców, mitoznawców, folklorystów i leksykografów.

3. STAN BADAŃ NAD FIŃSKĄ ANTROPONIMIĄ

W Finlandii badania nad nazwami własnymi rozpoczęły się w XIX wieku. W 1891 roku August Valdemar Forsman (od 1906 roku Koskimies) w pracy „Pakanuudenaikainen nimistö: Johdanto” [Imiennictwo czasów pogańskich: Wprowadzenie] dokonał opisu fińskiego systemu antroponimicznego — zasobu imion osobowych wywodzących się z czasów przedchrześcijańskich. Jego zdaniem, w nazwiskach rodowych i toponimach zachowało się kilka tysięcy przedchrześcijańskich imion, np. *Ilma*, *Kauka*, *Toiva* (Ainiala i in., 2016, s. 45). Forsman w swojej analizie uwzględnił warianty imiennicze; dokonał też porównania wielu nazw własnych w językach pokrewnych (saamskich, karelskim, ingryjskim, wotiackim (udmurckim), mordwińskich, czeremiskim (maryjskim) i in.). Rozprawa

i wydał w roku 1828 Dr Loenrot”, zaś pod hasłem *Kalewala* odnotowano „śpiew Kalewy, Epopeja religijna u Finlandczyków, od *Kalewa*” (SWiL, s. 458).

³ Pierwszy polski przekład „Kalewala. Epopeja finlandzka” (runy 1–4), który wyszedł spod pióra Seweryny Duchinińskiej, ukazał się dopiero w 1869 roku.

⁴ „...przypuszcza się, że pierwotna forma imienia brzmiała Kaleva i uległa asymilacji pod wpływem trwałego zestawienia: *Kullervo Kalervon poika*, tj. Kullervo, syn Kale(rjvy)” (Litwiniuk, 1998b, s. 659).

⁵ „Marti Haavio wywodzi go z nazwy diecezji Osmä z [prawdopodobnie wierszowanej] legendy o świętym Dominiku” (Litwiniuk, 1998b, s. 660).

przez długi czas pozostawała jedynym naukowym opracowaniem z zakresu fińskiej antroponomastyki.

Pionier fińskiej onomastyki Viljo Nissilä w rozprawie doktorskiej „Vuoksen paikkanimistö” [Toponimia rzeki Vuoksi], wydanej w 1939 roku, dokonał klasyfikacji kategoryjnej nazw⁶. Uwaga badacza skupiała się na toponimii i antroponimii Finlandii oraz Karelii. Tym zagadnieniom poświęcił prace: „Suomalaista nimistöntutkimusta” [Z badań nad fińską onomastyką] (1962), „Suomen Karjalan nimistö” [Nazewnictwo Karelii fińskiej] (1975), „Suomen Karjalan ortodoksinen nimistö” [Prawosławne nazewnictwo Karelii fińskiej] (1976).

Znaczący wkład w rozwój fennistycznych badań onomastycznych wniósł niemiecki uczone Detlef-Eckhard Stoebeke, publikując w 1964 roku pracę „Die alten ostseefinnischen Personennamen im Rahmen eines urfinnischen Namensystems”. Pełniejsze monografie dotyczące fińskiej antroponimii powstały stosunkowo niedawno; są to: „Suomalaisten etunimet” [Imiona Finów] w opracowaniu Eero Kiviniemiego (2006) oraz „Names in Focus. An Introduction to Finnish Onomastics” Terhi Ainiali, Minny Saarelmy i Pauli Sjöblom (2012).

4. FINÓW ROMANTYCZNY ZWROT KU ŹRÓDŁOM

Romantyzm rozbudził zainteresowania ludoznawcze, a romantyczna ludowość przeobraziła się w pewien światopoglądowy wzorec (Kaźmierczyk, 2012, s. 21). Pod tym względem Finlandia nie była odosobniona⁷. Wyrazem romantycznego zainteresowania dziejowością, poszukiwania własnych korzeni było powołanie w 1831 roku Fińskiego Towarzystwa Literackiego („Suomalaisen Kirjallisuuden Seura”), stawiającego sobie za cel „ożywienie starodawnych pamiątek”, w których „widzi lud korzenie swojego bytu i dochodzi do zrozumienia swojej dzisiejszej wartości i stanowiska” (Haavio, 1979, s. 10; tłum. K.W.). Pod pojęciem „starożytnych pamiątek” kryła się właśnie poezja ludowa i mitologia. Jednym z pierwszych wymiernych sukcesów Towarzystwa stało się ogłoszenie w 1835 roku karelsko-fińskiego poematu „Kalevala taikka Wanhoja Karjalan Runoja Suomen kansan

⁶ Nissilä (1939) wyróżnił 21 kategorii podstaw motywacyjnych, takich jak: teren i woda, gleba, położenie, wielkość, kształt, kolor, porównanie, werbalnie wyrażone cechy, rośliny, ryby, ptaki, inne zwierzęta (z wyłączeniem zwierząt domowych), łowiectwo, rybołówstwo, rolnictwo i sianokosy, hodowla zwierząt domowych i bydła, ruch drogowy i transport, granice, budynki itp., terminy odnoszące się do ludzi, domów i wsi.

⁷ W Finlandii preromantyczne zainteresowania folklorystyczne doszły do głosu w XVIII stuleciu, wpisując się w nurt fennofilski. Do ważniejszych dzieł okresu preromantycznego należy — wydana w 1789 roku w Turku — szwedzkojęzyczna „Mythologia Fennica” Cristfrieda Ganandera, będąca leksykonem panteonu dawnych bóstw fińskich i lapońskich. Dzieło wywarło istotny wpływ na powstanie lönnrotowskiej „Kalevali”.

muinosista ajoista” [Kalevala albo stare pieśni Karelii o pradawnych dziejach narodu fińskiego⁸], złożonego z pieśni ludowych i legend zebranych⁹ oraz opracowanych przez Eliasa Lönnrota, fińskiego lekarza pochodzącego z ludu. Następnym był „siostrzany” zbiór wierszy lirycznych, ballad i poezji epickiej — „Kanteletar taikka Suomen Kansan Wanhoja Lauluja ja Wirsiä” [Kanteletar¹⁰ lub dawne pieśni i wiersze fińskie] (1840–1841). Oba dzieła poprzedziło wydanie czterech zeszytów pieśni epickich pod wspólnym tytułem „Kantele” (1829–1831). Folklorystyka romantyczna i narodowa traktowała „kulturę ludową nie tylko jako użyteczne źródło wiedzy o historii kraju i jego mieszkańców, ale również jako nieskażony rdzeń fińskości” (Sommer, 2009, s. 344). Odkryte kresy wschodnie Finlandii jawiły się po 1809 roku jako „kolebka czystej fińskości” (s. 345). Pod koniec XIX wieku z fascynacji elit egzotyką kresowości wschodniej zrodził się karelianizm (*karelianismi*) — fenomen kulturowy będący reprezentatywnym przejawem romantycznego nacjonalizmu Finów.

W epokowym akcie wyswobodzenia ducha fińskiego narodu i języka niezmiernie ważną rolę odegrała w Finlandii wspomniana „Kalevala”. Jej pierwsze, sygnałne wydanie (1835) określane jest jako romantyczne, drugie zaś (1849) miało już charakter narodowotwórczy. Była ona „pierwszym dziełem napisanym w języku fińskim, a w latach 1835–1860 jedynym właściwie utworem reprezentującym literaturę fińską w języku narodowym” (Krawczyk-Wasilewska, 1986, s. 346). Jak zauważa Bolesław Mrozewicz (2006, s. 277), „naród fiński zawdzięcza mu w poważnym stopniu rozbudzenie świadomości swej etnicznej i kulturalnej odrębności”. Poznański literaturoznawca wręcz przydaje „Kalevali” miano „świętej księgi Finów” (s. 275). W kontekście niniejszych rozważań ważne jest to, że pod przemożnym wpływem „Kalevali” zmieniło się nazewnictwo osobowe i miejscowe. Z dzieła przejęto rodzime imiona i nazwiska, zastępując nimi obce, zwykle szwedzkie.

Imiennictwo osobowe można interpretować w duchu romantycznym: w imionach konkretyzuje się piękno osoby, a w sensie kolektywnym — piękno narodu. Imiona mówią o epoce mistyczności, mają znaczenie dla odzyskiwania świadomości reliktovej, istotnej dla żyjących pokoleń, oraz dla konsolidacji wspólnoty. Rdzenny antroponomastykon fiński odzwierciedla aksjologię, symbolikę i magiczne widzenie świata tkwiące w imionach.

⁸ Tłumaczenie podtytułu za Łukaszem Sommerem (2009, s. 345), z kolei przekład Violetty Krawczyk-Wasilewskiej (1986, s. 345) ma brzmienie: „Stare pieśni karelskie ze starożytnych czasów ludu fińskiego”.

⁹ Z dokumentacji Fińskiego Towarzystwa Literackiego wynika, że rezultatem wypraw Lönnrota było zebranie 65 000 wersetów pieśni (Majamaa, b.d.).

¹⁰ Nazwa utworzona przez Lönnrota. Litwiniuk (1998a, s. 6) objaśnia ją jako „Muza gęśli” albo „Córka *kantele*”. *Kantele* (*kannel*) zaś to narodowy instrument muzyczny Finów, który służył do akompaniowania śpiewom i melodeklamacjom.

5. FIŃSKI ANTROPONOMASTYKON

Fińskie imiona osobowe należą do dziedzictwa kulturowego Finów. Świadomy funkcji tożsamościowej imion August Valdemar Forsman (1891, s. 1) rozpoczął swą onomastyczną rozprawę sentencjonalnym zdaniem: „Nasze imię własne to my”, przejętym od francuskiego pisarza Eusèbe Baconnière’a de Salverte’a, który tymi słowami („Notre nom propre c’est nous- mêmes [...]”) zainicjował własne rozważania filozoficzne (Salverte, 1824, s. 1). Imię jest bowiem nie tylko usankcjonowanym społecznie wyróżnikiem osoby, ale też nacji — np. fińskie imiona (m) *Aimo*, (m) *Urho*, (m) *Väinö* czy (ż) *Aino*, (ż) *Tuulikki* nie mają odpowiedników w innych językach, tj. nie są umiędzynarodowione¹¹.

W fińskim uzusie onimicznym powszechne są zarówno imiona pochodzenia obcego, np. (m) *Aleksis*, (m) *Elias*, (m) *Juhani*, (ż) *Eeva*, (ż) *Katariina*, (ż) *Maria*, jak i rdzenie fińskie¹², np. (m) *Ahti* (źródłosłów niepewny¹³), (m) *Ilmari* (od *ilma* ‘powietrze’), (m) *Ohto* (od *ohto* ‘niedźwiedź’), (ż) *Rauha* (od *rauha* ‘pokój’), (ż) *Satu* (od *satu* ‘bajka’), (ż) *Taru* (od *taru* ‘baśń’). W przeszłości istniały patronimika i matronimika, które podobnie jak skandynawskie (por. szw. *-son*, *-dotter*) były tworzone za pomocą sufiksów *-poika* ‘syn’ oraz *-tytär* ‘córka’ (Paikkala, 1997, 2004, s. 542; por. Forsman, 1891), np. *Matti Antinpoika* (‘Matti, syn Antiego’), *Kaarina Maununtytär* (‘Kaarina, córka Maunu’¹⁴). Patronimika te utrzymywały się do początku ubiegłego wieku i były związane z chrystianizacją (Frog, 2020, s. 39); dziś są rzadko spotykane w komunikacji codziennej¹⁵. Formy patronimików i matronimików zachowały się u Karelów. Współcześnie funkcję patronimiczną w nazwiskach pełni pierwotnie deminutywny sufiks *-nen* (np. *Ahtinen*, *Ahtonen*, *Toivonen*); por. *Lemminkäinen* < *Lemmin poika* (trzeci z głównych bohaterów „Kalevali”); por. też sufiks żeński *-tar*: *Ilpotar* < *Ilpon tytär* (‘córka Ilpo’, w „Kalevali” patronimiczny przydomek pani na Pohjoli).

¹¹ Uściślając, chodzi o rdzenie fińskie pochodzenie imion. Fińskie imiona weszły do onomastykonów niektórych języków, w tym do blisko spokrewnionych, gdzie funkcjonują m.in. też jako nazwiska, np. *Urho* oraz *Väinö* znane są w Estonii (zob. Saarikalle, Suomalainen, 2007, s. 795). Z kolei występowanie w zasobach języka niemieckiego imienia *Aimo* nie jest wynikiem zapożyczenia, lecz przypadkową zbieżnością form, co pozwala potraktować to zjawisko jako przypadek międzyjęzykowej homonimii onimicznej; prawdopodobnie jest to derywat od germ. *Haimo* (s. 434).

¹² Wszystkie objaśnienia imion fińskich pochodzą od autorki (K.W.).

¹³ Uczeni wysuwają różne hipotezy na temat pochodzenia słowa, postulując m.in. źródłosłów germański (**aigan* ‘posiadać’, pnord. **aihtai* ‘posiadany’) czy też saamski **ähččē* ‘ojciec’ (Heikkilä, 2013, s. 75–76; Willson, 2019).

¹⁴ Zob. tytuł powieści historycznej Miki Waltariego „Karin, córka Monsa” (oryg. „Karina Maununtytär”), zawierającej wątek małżeństwa księcia Jana z Katarzyną Jagiellonką.

¹⁵ W mowie potocznej używa się dziś imienia ojca w genetywie, np. *Matin Olli* (‘Mattiego Olli’).

W imiennictwie fińskim istnieje warstwa eksponująca pewnego rodzaju semantyczność (znaczenie etymologiczne, konotacyjne, afektywne). Dotyczy to propriów motywowanych apelatywnie, a także nominacji (ko)notujących pewien repertuar pożądanych cech psychofizycznych, np. przypisywanych konkretnym bohaterom (narodowym, kulturowym, mitycznym) bądź wręcz boskich, znanych np. z twórczości ludowej ustnej i śpiewanej. Imienna personalizacja przymiotów sprzyja umacnianiu wspólnotowych więzi i budowaniu zbiorowego indywidualium. Sporej części fińskiego antroponomastykonu można przypisać funkcję przywoływania genezy; dotyczy ona nominacji wykreowanych w konkretnym społeczeństwie, kręgu kulturowym oraz nazewnictwa o określonym zasięgu terytorialnym (regionalnym), co znakomicie oddaje fińskie intencje imiennicze (np. imiona z „Kalevali”, w tym Lönnrotowskie kreacje, imiona rdzenne). Można zatem powiedzieć, że antroponomię fińską profiluje w dużej mierze autonarracyjność. Powyższe konstatacje zostaną zilustrowane w dalszej części wywodu.

Funkcja ekspresywna, manifestująca się w imieniu przez stopień jego nacechowania — dodatniego, ujemnego bądź neutralnego — uwidacznia się w jego formach deminutywnych i hipokorystycznych (te w systemie języka fińskiego są rzadkie; niektóre hipokorystyki stały się imionami oficjalnymi, np. *Sami*, *Samu* i *Samppa* od *Samuel*), formach familiarnych (np. *Väiski* od *Väinö*), przydomkach (np. *Känä*¹⁶ ‘Kurczak’ — jedno z określeń prezydenta Urho Kalevy Kekkonena¹⁷), przezwiskach (np. *Ukko-Pekka* — określenie Pehra Evinda Svinhufvuda¹⁸, epitetyzowane jako „posiadacz najwyższej władzy”¹⁹), pseudonimach, m.in. artystycznych (np. *Gallen-Kallela*²⁰).

W analizach nazewnictwa osobowego często wskazuje się funkcję ochronną, związaną z magią apotropaiczną (imiona apotropaiczne) i kulturowym tabu, silnie zaznaczającą się w czasach (pre)historycznych, wskrzeszaną w dobie romantyzmu i po romantyzmie (zwłaszcza na fali narodowej romantyki), dziś ujawniającą się jeszcze w folklorze (przesady, zaklęcia, inkantacje) i obyczajach (np. w Finlandii

¹⁶ Forma przydomku *Känä* różni się od wyrazu pospolitego *kana* ‘kurczak’ harmonią samogłosek. Tego typu warianty rdzeni występują w leksyce nacechowanej ekspresywnie i deskryptywnie; wariant z samogłoskami przednimi jest bardziej wyrazisty, często ma zabarwienie pejoratywne, może przybierać znaczenie afektywne (zob. np. Sadeniemi, 1962; Saukkonen, 1962, s. 343).

¹⁷ Zob. „Sankarillinen Känä: Urho Kekkonen tie politiikkaan 1921–1939” [Heroiczny Kurczak: Urho Kekkonen droga do polityki 1921–1939] (Uino, Kekkonen, 2000).

¹⁸ Premier pierwszego rządu niepodległej Finlandii (1917–1918), następnie tymczasowy szef państwa, później też prezydent.

¹⁹ Por. *Ukko* ‘najwyższy spośród bogów, pan nieba, miotający pioruny’ (Haavio, 1979, s. 160–194).

²⁰ Właśc. Axel Waldemar Gallén (1865–1931), narodowy artysta malarz, przedstawiciel karelianizmu w malarstwie, wykorzystujący jako źródła ikonograficzne mitologię „Kalevali”. Jedno z jego arcydzieł — „Matka Lemminkäinen” [Lemminkäisen äiti] (1897) — nazywane bywa alegorycznie „Pietą Północy”. Nazwisko artysta zmienił oficjalnie na fińskie w 1907 roku.

nie wymienia się imienia dziecka do momentu chrztu bądź ceremonii nadania imienia (*nimiäiset*²¹) czy też ogólnie w myśleniu magicznym: *nomina sunt omina; nomen est omen* (horoskopy, numerologia imienia, wróżby) i popularnej myśli ezoterycznej (liczne fińskie serwisy internetowe).

Rdzenne fińskie imiona utrwaliły swe pierwotne znaczenia. Ich kreacja oparta była na słownictwie opisującym naturę, jej zjawiska, wytwory, rośliny i plody (przejaw naturocentryzmu), a także znamienne cechy ludzkie, uczucia, afekty, emocje²²; często dokonywana była na zasadzie proprializacji, o czym pisał już Forsman (1891). W kanonie pradawnych, później szlacheckich imion o źródłosłowie fińskim były m.in. *Iha* (*iha* 'chęć, żądza', pfi. **iha-*, **ikä*), *Hyvä* (*hyvä* 'dobry', pfi. **hyvä-*), *Lempi* (*lempi* 'miłość', pfi. **lempe-*), *Mieli* (*mieli* 'myśl', pfi. **mieli-*), *Valta* (*valta* 'władza', pfi. **valta-*) (Kiviniemi, 1982, s. 38; Saarikivi, 2017). Od nich za pomocą sufiksów tworzone kolejne imiona i przydomki, np. imionami pochodnymi od *Lempi* były niegdyś: *Lempiä*, *Lemmitty*, *Lemminkäinen*, a od połowy minionego wieku funkcjonuje *Lemmikki* (apelatyw *lemmikki* 'niezapominajka, *Myosotis*' jest Lönnrotowską imitacją starszego złożenia *lemmenkukka* (Aapala, 2002, b.d.); por. też wtórne *lemmikki* '(o zwierzęciu) ulubieniec, pupil'). Liczne starożytnie imiona zostały spopularyzowane w XIX stuleciu (rewitalizacja imiennictwa i jego legitymizacja), np. (m) *Urho* (*urho* 'bohater, heros', 'dzielny, odważny, męski', wspólna podstawa etymologiczna z *uros* 'samiec'), włączone do fińskiego kalendarza w 1883 roku (Espoo, 2007; NA), czy też *Lempi*, które w 1860 roku ustabilizowało się jako imię żeńskie.

Na fali przebudzenia narodowego do kalendarza weszły liczne imiona ideacyjne o fińskiej podstawie, np. (ż) *Rauha* (*rauha* 'pokój'), nadawane od 1850 roku (Oulu, 2012); (ż) *Suometar* ('Finka', dosł. 'córka Finlandii', utworzone przez Lönnrota w zbiorze „Kanteletar”), w użyciu od 1847 roku (NK; NP); (m) *Aimo* (*aimo* 'dobry') (NK), w Laponii używane już w XVI wieku (Vilkuna, 1990, s. 84); (m) *Heimo* (*heimo* 'plemię'), odnotowane w 1878 (Vilkuna, 1969, s. 325–326); (m) *Onni* (*onni* 'szczęście'), nadane po raz pierwszy w 1835 roku (Lempiäinen, 2004b, s. 429); (m) *Toivo* (*toivo* 'nadzieja'), od 1849 (NK); (m) *Oiva* (*oiva* 'doskonały'), zaproponowane w 1879 roku (Vilkuna, 1990).

W dobie fennicyzacji (finizacji) imion i nazwisk (fiń. *nimien suomalaistaminen*) Finowie masowo zmieniali też swoje szwedzkie nazwiska na fińskie²³,

²¹ Jest to tradycja fińska sięgająca co najmniej połowy XIX wieku (rytuał nadania imienia był połączony z chrzciniami) (Lempiäinen, 2004a).

²² Materiał egzemplifikacyjny został opracowany przeze mnie na podstawie analiz katalogów, spisów imion, z wykorzystaniem serwisów: Nimikirja (NK), Nimipalvelu (NP), Nimipäivät (NMF), publikacji fińskiego Urzędu Digitalizacji i Informacji o Ludności (DVV) oraz Ośrodka Języków Krajowych (NA), artykułów prasowych, wypowiedzi na forach i blogach.

²³ Jako ciekawostkę można podać, że Lönnrot swojego nazwiska nie zmienił.

często poprzez zabieg kalkowania (np. szw. *Bergbom* > fiń. *Wuoriheimo* [‘góra’ + ‘plemię’], szw. *Forsman* > *Koskimies* [‘próg rzeczny, katarakta’ + ‘męzczyzna’], szw. *Ståhlberg* > *Teräsvuori* [‘stal’ + ‘góra’]) (zob.: Paikkala, 2004; Mikkonen, 2013). Największa intensywność fennicyzacji przypada na dwie pierwsze dekady XX wieku.

Entuzjastycznie czerpano imiennictwo z folkloru karelsko-fińskiego, przede wszystkim z „Kalevali”, a także z wskrzeszanej w rozprawach, antologiach i publicystyce fińskiej mitologii. Stąd funkcjonujące dziś imiona typu: (ż) *Aino* (od *aino* ‘jedyna’), (ż) *Kyllikki* (od *kyllä* ‘obfitość, dostatek’), (ż) *Tellervo* (odpowiednik męskiego imienia *Pellervo* ‘pole’), (ż) *Terhi* i *Terhe* (od *terhen* ‘mgła’, ‘zamglenie’) oraz (m) *Ilmari* (od *ilma* ‘powietrze’), (m) *Jouko* (od *joukea* ‘tłum, zbiorowisko’ (NK)), (m) *Kullervo* (z estońskiego folkloru: *Kuller*, od *kulta* ‘złoto’, imię wprowadzone do „Kalevali” przez Lönnrota; Vilkuna, 1990), (m) *Väinö* (derywat wsteczny od *Väinämöinen*, od *väinä* ‘szeroka i głęboka, spokojnie płynąca rzeka’ lub też ‘belt, przesmyk morski’), imię proponowane od 1856 roku (NK).

Na uwagę zasługuje fakt, że żeńskie imię *Aino* było pierwszym imieniem o proveniencji całkowicie fińskiej, które zostało włączone do urzędowego kalendarza. Swoją rodowód bierze z „Kalevali” i prawdopodobnie zostało utworzone przez Lönnrota, który za podstawę przyjął formę krótką przymiotnika *ainoa*²⁴ ‘jedyny’ (NK), wykorzystując pochodzące z poezji ludowej powtórzenie *Anni tytti*, *aino tytti* (SES). Upowszechnionymi Lönnrotowskimi formacjami imiennymi są też: (ż) *Marjatta* (‘bohaterka apokryficznej legendy karelskiej, utożsamiana z Maryją Panną’; prawdopodobnie kontaminacja *Maria* i *Marketta* (NP); według Litwiniuka (1998b, s. 660) podstawą była *marja* ‘jagoda’), (ż) *Tuire* (prawdopodobnie derywat wsteczny od *tuiretuinen*, współcześnie oddawane jako ‘kochana, droga’ (Mikkonen, 2002), por. strus. (m) *Добрыня* ‘udany, najlepszy’, por. też słow. (ż) *Dobrochna*; w „Kalevali” (runo 35) *tuiretuinen* występuje w znaczeniu ‘niewydarzony, nieprzydatny’ i odnosi się do *Kullervo*).

Do grona starych, sięgających fińskiej mitografii nazw należą imiona postaci mitycznych i idoli, np. (m) *Ilmari* (idol, od *ilma* ‘powietrze, świat, niebo’; (m) *Ilmarinen*, wymieniany w 1551 roku w Psałterzu Mikaela Agricoli jako idol Tawastów; w „Kalevali” ‘kowal sklepienia niebieskiego’ (NA)); (m) *Kaleva* (w fińskim i karelskim *kaleva* ‘olbrzym; wysoki mężczyzna’, ‘uprawiający czar’, ‘introwertyk’, w estońskim *kalev* ‘olbrzym’ i ‘wełniane sukno’ prawdopodobnie od *kalevirohi* ‘murawa Kalevy’ (Heikkilä, 2012, s. 95–96)²⁵, w piśmiennictwie ujawnione w 1745 roku (Vilkuna, 1990, s. 125–126); nazwa *Kalevankivi*

²⁴ Zastosowany przez Lönnrota wariant metryczny *aino* jest pochodzenia karelskiego.

²⁵ Heikkilä (2012) sugeruje, że *Kaleva* jest protoskandynawskim zapożyczeniem wywodzącym się od protoformy staronordyckiego boga morza, giganta *Hléra* — *χlewaz, ze zmianą fonetyczną *χ^olewaz.

wzmiankowana w 1539 (NA)). Odrębną grupę o rodowodzie mitologicznym stanowią imiona teoforyczne, np. (m) *Ahti* ('władca mórz; bóg rybaków, także lasu', po raz pierwszy wymieniony u Agricoli „Ahti, wedheist Caloia toi” (Vilkuna, 1990, s. 32)), (m) *Tapio* ('bóstwo leśne', imię wzmiankowane w 1551 roku w Psalterzu Agricoli (NA)), (m) *Tuoni* ('bóg podziemi', 'pan Krainy Śmierci, zwanej *Tuonela*'), (m) *Ukko* ('bóg nieba, pogody i urodzaju', 'bóg najwyższy', nazwa eufemistyczna o znaczeniu 'starzec', od *ukko* 'grom', dial. 'starzec', por. *ukkonen* 'burza; piorun', est. *Uku*, dial. *ukk* 'starzec; grom'; u Agricoli *Wkoi*, jeden z bogów karelskich (SES)); (ż) *Ilmatar* ('bogini; żeński duch powietrza', od *ilma*, zob. wyżej) i in. (o teonimach zob. Frog, 2020). W dzisiejszym onomastykonie natomiast nie spotyka się już takich mitologicznych imion, jak *Tursas*, *Palva* czy (bardzo rzadkie) *Äijö* (dziś nazwisko). Prawdopodobnie mitologiczną metrykę mają prastare imiona fińskie typu *Ano*, *Antia*, *Himo*, *Ilo*, *Itko*, *Jouko*, *Kaipia*, *Kauko*, *Mielikkä*, *Moni(kka)*, *Monta*, *Monto*, *Pelko*, *Salli*, *Uro*, *Vaino*, *Voipa* (Kiviniemi, 1982, s. 43).

W okresie narodowego odrodzenia modyfikowano i sfińszczano imiona międzynarodowe. Wiele fińskich form imiennych istniało już wcześniej w języku mówionym i dialektach, co najmniej od średniowiecza, jednak — jak można sądzić — ich rozpowszechnienie jako form oficjalnych (odnotowanych w kalendarzu i zapisanych urzędowo) wiąże się z okresem fennomańskim. Do takich adaptacji imienniczych należą np. (ż) *Hertta* (od germ. bogini płodności *Nerthus*), (ż) *Kerttu* (od germ. *Gertrud*), (ż) *Vappu* (od germ. *Valburg*), (ż) *Katariina*, (ż) *Katriina*, (ż) *Kaisa*, (ż) *Kaija* i (ż) *Katri* (od gr. *Aikaterine*), (ż) *Pirkko* (od szw. *Birgitta*, *Brigida*), (m) *Antti*, (m) *Antero* i (m) *Anteri* (od gr. *Andreas*), (m) *Aapo* i (m) *Aappo* (od akad., hebr. *Abraham*), (m) *Alpi*, (m) *Alvi* i (m) *Alpo* (od łac. *Albinus*), (m) *Aatto* (od germ. *Adolf*), (m) *Paavali* (od łac. *Paulus*) (zob. Ainiala i in., 2016, s. 165). Dokonywano również przekładów znaczeń imion obcych. Sjöman (1865) pochodzenie niektórych imion wyjaśnia procesem kalkowania mian z obcych systemów, np. (ż) *Siviä* od *siveä* 'czysty' jako kalka gr. *Katarina*; (ż) *Rauha* 'pokój' — kalka gr. *Irene*; (m) *Voitto* 'zwycięstwo' — kalka łac. *Victor*; (m) *Ohto*²⁶ 'niedźwiedź' — kalka łac. *Ursula*; (m) *Kallio* 'głaz' — kalka skand. *Sten*, a to kalka gr. *Petros* (przykłady za: Ainiala i in., 2016, s. 164). Proces kalkowania wydaje się wtórny, bowiem część imion niewątpliwie jest rdzennie fińska; Sjöman być może dopatrywał się zbieżności znaczeń, które legły u podstawy tych imion. Do powyższej grupy można włączyć bardzo popularne w XIX i na początku XX wieku imię żeńskie *Hilja* 'ciche, spokojny', będące prawdopodobnie kalką łacińskiego cognomen *placidus* 'spokojny, łagodny, dobrotliwy' (NMF) (por.

²⁶ Według informacji zamieszczonych na stronie <https://www.nimipaivat.fi/ohto.html> forma *Ohto* była spotykana w Finlandii już w XIV wieku. Istnieje też wariant *Otso* ('niedźwiedź'). Źródła fińskie (SES) podają pochodzenie *Ohto* i *Otso* jako rdzenne fińskie (*otso* jest formą deminutywną od *ohto*).

łac. (m) *Placidus*, (ż) *Placidia*). Z kolei dawną formą potoczną imienia *Hilja* jest *Hilkka*, z adideacją do *hilkka* 'rodzaj damskiego nakrycia głowy, czepiec, kaptur'. Pojawienie się imienia *Hilkka* w Finlandii w latach 70. XIX wieku wiązało się z popularnością baśni o Czerwonym Kapturku (fiń. *Punahilkka*).

Z upodobaniem zapożyczano imiona karelskie, np. (m) *Tauno* (karel. dial. *Tauno* od *tauno* 'delikatny; z dobrymi manierami'). Część antroponimów miała podstawę toponimiczną (transonimizacja), np. (żeńskie) *Karelia* oraz *Viena* ('Karelia Białomorska'). Niektóre imiona wywodzą się z folkloru estońskiego, np. *Salme* (imię *Salm* występuje w estońskim poemacie narodowym „Kalevipoeg” (1861) autorstwa Friedricha Reinholda Kreutzwalda); od est. *salm* 'pieśń, wiersz' (Vilkuna, 1990, s. 217).

Z innych XIX-wiecznych antroponimów rdzennie fińskich nawiązujących semantyką do świata przyrody wymienić można: (ż) *Aava* (wskazujące na *aava meri* 'otwarte morze'), (ż) *Alli* (od *alli* 'kaczka lodówka, *Clangula hyemalis*'), (ż) *Helmi* (*helmi* 'perła'), (ż) *Sirkka* (od sfińszczonego imienia bohaterki bajki braci Grimm *Prinsessa Lumisirkku* 'Królowna Śnieżka'; por. też *sirkka* 'chrząszcz, *Gryllidae*'), (ż) *Taimi* (*taimi* 'sadzonka, siewka'), (m) *Otso* (*otso* 'niedźwiedź'), (m) *Viljo* (*viljo* 'mistrz, doskonały') (NK).

Podstawami sporej grupy imion żeńskich są nazwy kwiatów. Wywołują pozytywne emocje i skojarzenia (piękno, miłość, delikatność), uruchamiają zmysły; symbolizują życie (feminocentryczność). Do najpopularniejszych należą: *Kielo* (*kielo* 'konwalia, *Convallaria majalis*²⁷), *Kukka* (*kukka* 'kwiat'), *Lemmikki* (*lemmikki* 'niezapominajka, *Myosotis*', *lemmenkukka* od *lempi* 'miłość, ukochanie'), *Lilja* (*lilja* 'lilia, *Lilium*'), *Orvokki* (*orvokki* 'fiołek, *Viola*', kalka z łac. *Viola*), *Ruusuu* (*ruusu* 'róża, *Rosa*'), *Vanamo* (*vanamo* 'zimoziół północny, *Linnaea borealis*'), *Vuokko* (*vuokko* 'zawilec, *Anemone*'). W zasobie imion żeńskich utworzonych na bazie nazewnictwa drzew i ich morfologii znajdują się m.in. *Kirsikka* (*kirsikka* 'czereśnia; wiśnia'), *Raita* (*raita* 'wierzba iwa, *Alix caprea*'), *Ritva* (*ritva* 'brzoza brodawkowata, *Betula pendula*'), *Tuomi* (*tuomi* 'czeremcha, *Prunus padus*'), *Urpua* (*urpu* 'kotka, bazia'), *Varpu* (*varpu* 'półkrzew'). Do otaczającej przyrody nawiązują również: *Iiris* (od gr. *iris* 'tęcza'), *Suvi* (*suvi* 'lato'), *Talvikki* (od *talvi* 'zima'), *Vilja* (*vilja* 'zboże', możliwe pochodzenie germańskie) (Riihonen, 1992).

Z kolei męskie imiona odnoszące się do świata przyrody to np. *Havu* (*havu* 'igłowie'), *Kerkko* (*kerkko* 'słój drzewa'), *Kivi* (*kivi* 'kamień'), *Myrsky* (*myrsky* 'burza, sztorm'), *Ohto* (*ohto* 'niedźwiedź'), *Oras* (*oras* 'kielek zboża'), *Pyry* (*pyry* 'śnieżyca'), *Salama* (*salama* 'błyskawica'), *Valo* (*valo* 'światło'), *Visa* (od *visakoivu* 'brzoza brodawkowata var. karelska, *Betula pendula* var. *carelica*).

²⁷ Konwalia jest kwiatem narodowym Finlandii.

W imionach tych zakodowane są cechy świadczące o sile, mocy, sprawczości (androcentryczność).

Opisywany antroponomastykon zawiera także imiona życzeniowe, sugestywne (*toivenimi*), np. (ż) *Tyyne* i *Tyyini* (*tyyni* ‘spokojny, zrównoważony’), (neutralne) *Kaino* (*kaino* ‘skromny’), (m) *Jalo* (*jalo* ‘szlachetny’). Stanowią one konstrukty myślenia mitycznego, relikтового, opierającego się na animizacji, personifikacji, antropomorfizacji, aksjologii i optyimizacji. Są projekcją cech pożądaných i ich afirmacją. W pewnym sensie mają funkcję magiczną i ideacyjną. Nadal należą do popularnych.

W okresie fennicyzacji uwydatniła się także tendencja do neologizacji oraz wariantyzacji imion. Do ówczesnych innowacji imienniczych należy np. (m) *Unto*, biorące za podstawę *Untamo* (w „Kalevali” brat i przeciwnik Kalervo, homonimiczne z *Untamo* ‘bóstwo opiekuńcze snów’) (NP) czy też (ż) *Suoma* (dosł. ‘obdarowana’, od *suoda* ‘obdarzyć’ — imię wykreowane przez Antero Warelius²⁸, twórcę pisma „Suometar”, nadane w 1849 roku jego córce (NMF)). Propozycje rekonstrukcji i kreacji nowych imion zamieszczano w artykułach prasowych, broszurach i kalendarzach. W pierwszym fińskim almanachu „Siweä. Kauno-annakka”, wydanym w 1865 roku przez Isaka Edvarda Sjömana pod pseudonimem Sakki, zawarte były — prócz materiału fikcyjnego — liczne sugestie nowych fińskich imion, np. (m) *Onni*, (m) *Wäkewä*, (ż) *Rauha*, (ż) *Soma*. Część kreacji szybko weszła do kalendarzy urzędowych, wydawanych m.in. przez Narodowe Towarzystwo Oświecenia („Kansanvalistusseuran kalenterit”) z lat 1882 i 1883. Lista zalecanych imion pretendujących do przyszłych kalendarzy („Kandidati-lista tulevain vuotten kalenteriin”) pojawiła się na łamach wydawanej przez fennomanów gazety „Uusi Suometar” w 1879 roku, w agendzie znalazło się m.in. dawne, akcentujące męstwo i heroizm imię fińskie *Urho*, którego wielka popularność utrzymywała się aż do połowy XX wieku (NA) i powróciła dekadę temu (NP).

Prócz imion „kalewalskich” popularyzowano imiona literackie. Dzięki noweli „Pohjan-Piltti” (1859) Yrjö Sakariego Yrjö-Koskinena (do 1882 roku Georg Zacharias Forsman) do obiegu weszło *Tuovi* (imię bohaterki, córki wiedźmy), utworzone od nazwy miejscowej *Tuovila* w Ostrobotni (szw. *Toby*), por. szw. *Tove*; początkowo było nadawane dzieciom obu płci (NA; NMF). Co ciekawe, pisarz nadał je swoim dwóm córkom (*Tuovi Sofia* i *Tuovi Margareta*). Jako polityk przewodzący stronnictwu fennomanów usilnie walczył o podniesienie statusu języka fińskiego w życiu publicznym.

²⁸ Warelius objaśniał imię jako „Jumalan suoma”, czyli ‘obdarowana przez Boga’; por. jedną z wcześniejszych (romantycznych?) motywacji etymologicznych etnonimu *Suomi* — „Jumalan suoma”, tj. ‘Finlandia jako ziemia darowana przez Boga’ (SES).

Imiona nadawane w Finlandii na ogół wskazują na płeć, co wiąże się m.in. ze stereotypowym postrzeganiem społecznych ról męskich i żeńskich, przypisywaniem określonych cech (np. delikatność u kobiet, męstwo u mężczyzn). Wykładnikiem rodzaju może być sufix (np. *-tar* w imionach żeńskich), niekiedy też imiona są różnicowane przez wygłosowe samogłoski (*-a* dla żeńskich, *-o* dla męskich, tzw. imiona bratnie i siostrzane, por. Perttula, 2013). Istnieje jednak spora grupa fińskich imion, które mogą nosić zarówno mężczyźni, jak i kobiety (imiona androgyniczne). Ten zwyczaj jest usankcjonowany tradycją powszechnego dążenia do tworzenia imion rodzimych neutralnych płciowo, co zresztą pozostaje w zgodzie z systemem języka fińskiego (brak kategorii rodzaju jako cecha typologiczna). Również w XIX-wiecznych almanachach proponowano imiona, które można nadawać zarówno dziewczynkom, jak i chłopcom. Do takich należały np. *Rauha* (*rauha* ‘pokój’) oraz *Sulo* (*sulo* ‘piękno, czar’). Przykładem androgynicznego imienia, będącego XIX-wiecznym neologizmem, jest *Vieno* (*vieno* ‘spokojny, łagodny, cichy’).

W grupie fińskich imion dawnych uważanych za neutralne i będących obecnie w użyciu najczęściej znajdują się miana odnoszące się do świata przyrody, np. *Aalto* (*aalto* ‘fala’), (unikalne) *Aurinko* (*aurinko* ‘słońce’), *Kanerva* (*kanerva* ‘wrzós’), *Lumi* (*lumi* ‘śnieg’), *Onerva* (*onerva* ‘otawa, potrawa’), *Valo* (*valo* ‘światło’), nazywające cechy, np. *Kaino* (*kaino* ‘skromny’), *Oma* (*oma* ‘własny’), *Varma* (*varma* ‘pewny, bezsprzeczny’), *Ilo* (*ilo* ‘radość’), a także odwołujące się do piękna literatury, poezji, np. *Runo* (*runo* ‘wiersz; pieśń’; por. w dial. fiń. ‘podanie, baśń’ i ‘pieśń’) (NMF).

W ostatnich latach w Finlandii obserwuje się coraz silniejszą tendencję do nadawania żeńskich imion osobom płci męskiej i odwrotnie (determinanty: egalitaryzm płciowy, transformacje kulturowe, ideologia równości oraz moda) (Wojan, 2021).

Według informacji Urzędu Digitalizacji i Informacji o Ludności (Digi-ja väestötietovirasto — DVV) imionami najczęściej nadawanymi dziewczynkom w 2021 roku były: *Olivia*, *Lilja*, *Eevi*, *Sofia* i *Venla*. Natomiast popularne tradycyjne imię *Aino* w 2020 roku znalazło się dopiero na szóstej pozycji (zob. tabelę 1). Dla chłopców zaś najchętniej wybierano imiona: *Leo*, *Eino*, *Oliver*, *Elias* i *Väinö* (Riskila, Saarelma-Paukka, 2022). Z analizy dostępnych danych statystycznych wynika, że nadal preferowane są imiona zarówno z długą tradycją, jak i międzynarodowe. Poniżej zamieszczono dane liczbowe dotyczące tradycyjnych imion wybieranych najczęściej jako pierwsze dla dzieci fińskich urodzonych²⁹ w 2020 roku z podziałem na płeć — dla dziewczynek (tabela 1) oraz chłopców (tabela 2). Pod uwagę wzięto jedynie tradycyjne imiona fińskie.

²⁹ Dane dotyczą osób, których językiem ojczystym jest fiński.

Tabela 1. Ranking najczęściej wybieranych dawnych imion fińskich dla dziewczynek urodzonych w Finlandii w 2020 roku

Ranking (pozycja w grupie)	Imię żeńskie	Liczba nadań	Udział we wszystkich nadaniach (%)
6	Aino	695	2,95
10	Helmi	527	2,24
18	Aava	306	1,30
49	Lumi	187	0,79
50	Orvokki	186	0,79

Opracowano na podstawie danych Urzędu Digitalizacji i Informacji o Ludności (DVV).

Tabela 2. Ranking najczęściej wybieranych dawnych imion fińskich dla chłopców urodzonych w Finlandii w 2020 roku

Ranking (pozycja w grupie)	Imię męskie	Liczba nadań	Udział we wszystkich nadaniach (%)
6	Ilmari	783	3,18
7	Onni	752	3,05
11	Toivo	560	2,27
16	Väinö	481	1,95
18	Tapio	433	1,76
22	Veikko	363	1,47
24	Armas	362	1,47
34	Oiva	267	1,08
47	Otso	233	0,94
48	Eetu	227	0,92

Opracowano na podstawie danych Urzędu Digitalizacji i Informacji o Ludności (DVV).

Tabela 3 przedstawia najczęściej nadawane w Finlandii imiona (pierwsze i drugie) w podziale na płeć w latach 1899–2022.

Tabela 3. Najczęściej nadawane w Finlandii imiona w latach 1899–2022

Imię męskie	Liczba nadań	Imię żeńskie	Liczba nadań
Juhani	356524	Maria	389633
Johannes	259851	Helena	173720
Olavi	237834	Johanna	149566

Tabela 3 cd.

Antero	191419	Anneli	147140
Tapani	160706	Kaarina	134254
Kalevi	146212	Marjatta	124184
Tapio	141866	Anna	122865
Matti	131461	Liisa	103112
Mikael	129815	Annikki	99579
Ilmari	123414	Sofia	99432

Opracowano na podstawie danych Urzędu Digitalizacji i Informacji o Ludności (DVV).

Dla porównania: ostatnie zestawienie (tabela 4) prezentuje najczęściej nadawane fińskim dzieciom imiona (pierwsze i drugie) w podziale na płeć w ostatnich dwóch latach.

Tabela 4. Najczęściej nadawane imiona dzieciom fińskojęzycznym w latach 2020–2022

Imię męskie	Liczba nadań	Imię żeńskie	Liczba nadań
Olavi	3861	Maria	4140
Juhani	3842	Sofia	3778
Johannes	3752	Aurora	3574
Mikael	2863	Olivia	3084
Oliver	2777	Emilia	2629
Ilmari	2393	Aino	2048
Onni	2260	Matilda	1965
Elias	2198	Linnea	1837
Eino	2101	Amanda	1687
Leo	1942	Ilona	1667

Opracowano na podstawie danych Urzędu Digitalizacji i Informacji o Ludności (DVV).

6. PODSUMOWANIE

W Finlandii w użyciu jest blisko 120 000 imion (Rauhala, 2018). Z danych statystycznych wynika, że ponad 40% fińskich dzieci otrzymuje „zwyczajne”, tj. niewyszukane imię (Wallius, 2018). Mimo zachodzących w tym kraju dynamicznych zmian społeczno-kulturowych, transkulturowości, przyswajania napływowych nurtów i silnej interferencji, a także silnych tendencji globalizacyjnych

i globalizacyjnych nie straciły na prestiżu tradycyjne, rdzenne imiona fińskie. Należy uwzględnić zjawisko mody na oryginalne imiennictwo, przejawiające się w sięganiu do starszych pokładów antroponimicznych, oraz naturalną fluktuację tych trendów. Odrębnego omówienia wymagają liczne warianty imion fińskich.

Opisane sposoby kreacji imion w epoce romantyzmu i narodowej romantyki w Finlandii uwarunkowane były takimi zjawiskami/czynnikami pozajęzykowymi o charakterze spajającym wspólnotę narodową, jak: narodowe przebudzenie, dążenie do samookreślenia i ukształtowania własnej tożsamości oraz wzmocnienia narodowej świadomości czy powrót do korzeni. Fenomen ugruntowania się „romantycznych imion” jako specyficznej warstwy fińskiej antroponimii jest skorelowany z historyczno-kulturowym procesem dziejowym, którego elementami są: restytucja dziedzictwa narodowego (kulturowego, językowego), apologia fińskości, nobilitacja patriotyzmu, uzewnętrznianie narodowego indywidualizmu czy świadomości zbiorowej.

ROZWIĄZANIE SKRÓTÓW

akad. — akadyjski
dial. — dialekt; dialektałny
est. — estoński
fiń. — fiński
germ. — germański
gr. — grecki
hebr. — hebrajski
karel. — karelski
łac. — łaciński
m — męski
niem. — niemiecki
oryg. — oryginał; oryginalny
pfi. — pra-fiński
pnord. — protonordycki
pol. — polski
por. — porównaj
skand. — skandynawski
słow. — słowiański
strus. — staroruski
szw. — szwedzki
właśc. — właściwy
zn. — znaczenie
ż — żeński

LITERATURA

- Aapala, K. (2002). Älä unohda lemmenkukkia [Don't forget the love flowers]. *Kotimaisten kielten keskus*. https://www.kotus.fi/nyt/kolumnit_artikkelit_ja_esitelmat/kieli-ikkuna_%281996_2010%29/ala_unohda_lemmenkukkia (dostęp: 22.06.2023).
- Aapala, K. (b.d.). Lemmikki. *Kotimaisten kielten keskus*. https://www.kotus.fi/nyt/kysymyksia_ja_vastauksia/sanojen_alkuperasta/sanojen_alkuperasta_l-n/lemmikki (dostęp: 22.06.2023).
- Ainiala, T., Saarela, M., Sjöblom, P. (2012). *Names in Focus: An Introduction to Finnish onomastics*. Helsinki: Finnish Literature Society. <http://dx.doi.org/10.21435/sfin.17>
- Bednarczuk, L. (1999). *Stosunki językowe na ziemiach Wielkiego Księstwa Litewskiego* [Linguistic relations in the lands of the Grand Duchy of Lithuania]. Kraków: Edukacja.
- Buncler, A. (2019). Afektonimy w języku fińskim (w ujęciu kontrastywnym polsko-węgiersko-estońskim) [Affectionate names in the Finnish language (in Polish-Hungarian-Estonian contrastive approach)]. W: K. Wojan (red.), *Obszary fennistyki. Język — kultura — naród* (s. 110–129). Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego.
- Duchińska, S. (1869). Kalewala. Epopeja finlandzka [Kalevala. The Finnish national epic]. *Biblioteka Warszawska. Pismo poświęcone naukom, sztukom i przemysłowi*, 3, 238–252.
- DVV = Digi- ja väestötietovirasto (b.d.). *Suosituimmat etunimet* [Most popular first names] [Dataset]. <https://dvv.fi/suosituimmat-lasten-nimet> (dostęp: 28.03.2023).
- Espoo (2007, 14 maja). Mitä tarkoittaa nimi URHO ja mistä se juontaa juurensa? [What does the name URHO mean and where does it come from?]. *Kysy kirjastonhoitajalta*. <https://www.kirjastot.fi/kysy/mita-tarκοittaa-nimi-urho-ja> (dostęp: 7.02.2021).
- Forsman, A.V. (1891). *Pakanuudenaikainen nimistö: Johdanto*. [Nomenclature of pagan times: Introduction]. Helsinki: Suomen Keisarillinen Aleksanterin Yliopisto.
- Frog. (2020). Calling people gods: Theonyms as bynames in medieval Finland and Karelia. *Onoma*, 55, 35–55. <https://doi.org/10.34158/ONOMA.55/2020/3>
- Ganander, Ch. (1789). *Mythologia Fennica*. Åbo: Tryckt i Frenckellska Boktryckeriet.
- Haavio, M. (1979). *Mitologia fińska* [Finnish mythology] (J. Litwiniuk, tłum.). Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy.
- Heikkilä, M. (2012). *Kaleva and his Sons from Kalanti* — On the Etymology of Certain Names in Finnic Mythology. *SKY Journal of Linguistics*, 25, 93–123. <https://www.linguistics.fi/julkaisut/SKY2012/Heikkila.pdf>
- Heikkilä, M. (2013). From surging waves to the spirit of waves — on the Germanic and Sami origin of the proper names Ahti and Vellamo in Finnic mythology. *SKY Journal of Linguistics*, 26, 71–86. <https://www.linguistics.fi/julkaisut/SKY2013/Heikkila.pdf>
- Janowowa, W. i in. (1975). *Słownik imion* [A dictionary of given names]. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Kaźmierczyk, Z. (2012). *Słowiańska psychomachia Mickiewicza* [The Slavic psychomachy of Mickiewicz]. Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego.
- Kiviniemi, E. (1982). *Rakkaan lapsen monet nimet: suomalaisten etunimet ja nimenvaiinta* [My beloved child's many names: Finnish first names and name choice]. Espoo: Weilin+Göös.
- Kiviniemi, E. (2006). *Suomalaisten etunimet* [Finnish first names]. Helsinki: SKS.
- Krawczyk-Wasilewska, V. (1986). Recepcja *Kalevali* w Polsce [Reception of the *Kalevala* in Poland]. *Prace Polonistyczne*, 42, 345–356.
- Kudzinowski, C. (1988). Słownik fińsko-polski [A Finnish-Polish dictionary] (t. 1–2). Poznań: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza.
- Lehr-Spławiński, T. (1946). *O pochodzeniu i praojczyźnie Słowian* [On the origin and homeland of the Slavs]. Poznań: Wydawniczy Instytut Zachodni.
- Lempiäinen, P. (2004a). *Ristiäiset — valmistamme kastejuhlan* [Christenings — we prepare a baptism party]. Helsinki: Kirjapaja.
- Lempiäinen, P. (2004b). *Suuri etunimikirja* [Big book of names]. Helsinki: WSOY.

- Litwiniuk, J. (1998a). Na wstępie od tłumacza [Introduction from the translator]. W: *Kalevala* (J. Litwiniuk, red. i tłum.) (s. 5–16). Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy.
- Litwiniuk, J. (1998b). *Słowniczek trudniejszych terminów polskich* [A glossary of more difficult Polish terms]. W: *Kalevala* (J. Litwiniuk, red. i tłum.) (s. 658–662). Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy.
- Majamaa, R. (b.d.) *Elias Lönnrot 1802–1884: Elämä*. [Life of Elias Lönnrot]. *Suomalaisen Kirjallisuuden Seura*. <https://www.finlit.fi/fi/tietopaketti/elias-lonnrot/elama> (dostęp: 6.10.2023).
- Matusiak-Kempa, I. (2022). Nazwiska Polaków jako tekst kultury i źródło badań nad wspólnotową autonarracją [Surnames of Poles as a culture text and basis of research into community self-narration]. *Onomastica*, 66, 51–64. <https://doi.org/10.17651/ONOMAST.66.6>
- Mikkonen, P. (2002). Pilvin vai Pilven — etunimien ja appellatiivien ristivetoa [Pilvin or Pilven — a cross between first names and appellatives]. *Kielikello*, 3. <https://www.kielikello.fi/-/pilvin-vai-pilven-etunimien-ja-appellatiivien-ristivetoa>
- Mikkonen, P. (2013). "Otti oikean sukunimen": Vuosina 1850–1921 otettujen sukunimien taustat ["He took a real surname": The background of surnames adopted between 1850 and 1921]. Helsinki: Helsingin yliopisto. <http://hdl.handle.net/10138/41762>
- Mrozewicz, B. (2006). Fiński epos narodowy *Kalewala*. Geneza — struktura — motywy. Znaczenie dla fińskiego języka, literatury i sztuki [Finnish national epic *Kalevala*. Genesis — structure — motifs. Importance to Finnish language, literature and art]. *Scripta Neophilologica Posnaniensia*, 7, 275–281.
- NA = Kotimaisten kielten keskus. (b.d.). *Nimien alkuperästä* [On the origin of names]. https://www.kotus.fi/nyt/kysymyksiä_ja_vastauksia/nimien_alkuperästä (dostęp: 28.03.2023).
- Nissilä, V. (1939). *Vuoksen paikannimistö I* [Toponymy of Vuoksi]. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Nissilä, V. (1962). *Suomalaista nimistöntutkimusta* [Finnish onomastics]. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Nissilä, V. (1975). *Suomen Karjalan nimistö* [Finnish Karelian nomenclature]. Joensuu: Karjalaisen Kulttuurin Edistämissäätiö.
- Nissilä, V. (1976). *Suomen Karjalan ortodoksinen nimistö* [Orthodox nomenclature of Finnish Karelia]. Helsinki: Viipurin suomalainen kirjallisuusseura.
- NK = *Nimikirja* [Book of names] (b.d.). <https://nimikirja.fi/> (dostęp: 7.02.2021).
- NMF = *Nimipäivät* (b.d.). <https://www.nimipaivat.fi/> (dostęp: 28.03.2023).
- NP = Digi-ja väestötietovirasto (b.d.). *Nimipalvelu* [Name service]. <https://verkkopalvelu.vrk.fi/Nimipalvelu/> (dostęp: 7.01.2023).
- Oulu. (2012, 27 grudnia). Rauha-etunimen alkuperä ja merkitys? [The origin and meaning of the first name Peace?]. *Kysy kirjastonhoitajalta*. <https://www.kirjastot.fi/kysy/rauha-etunimen-alkuperä-ja-merkitys> (dostęp: 2.03.2023).
- Paikkala, S. (1997). Patronymyit ja matronymit sukututkimuksissa [Patronyms and matronyms in genealogy]. *Sukutieto*, 2, 13–17.
- Paikkala, S. (2004). *Se tavallinen Virtanen. Suomalaisen sukunimikäytännön modernisoituminen 1850-luvulta vuoteen 1921* [The ordinary Virtanen: The modernization of the Finnish surname practices from the 1850s to 1921]. Helsinki: SKS.
- Perttula, H. (2013). Etunimen sukupuoli [First name gender]. *Kielikello*, 3. <https://www.kielikello.fi/-/etunimen-sukupuoli> (dostęp: 7.02.2023).
- Rauhala, N. (2018, 29 sierpnia). Tällainen on trendikäs nimi! Kansainvälisten ja erikoisten nimien ohella vaalitaan perinteitä: „Raijat, Ritvat, Raimot ja Erkit alkavat vähitellen tulla suosituiksi” [Such a trendy name! Along with international and special names, traditions are cherished: „Raija, Ritva, Raimo and Erkki are gradually becoming popular”]. *MTV Uutiset*. <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/tallainen-on-trendikas-nimi-kansainvalisten-ja-erikoisten-nimien-ohella-vaalitaan-perinteita-raijat-ritvat-raimot-ja-erkit-alkavat-vahitellen-tulla-suosituiksi/7049346> (dostęp: 8.02.2021).
- Riihonen, E. (1992). *Mikä lapselle nimeksi?* [What’s the baby’s name?]. Helsinki: Tammi.

- Riskila, N., Saarelma-Paukkala (2022, 12 kwietnia) Olivia ja Leo olivat vuoden 2021 suosikkimet [Olivia and Leo were the favorite names of 2021, *Digi- ja väestötietovirasto*. <https://dvv.fi/-/olivia-ja-leo-olivat-vuoden-2021-suosikkimet> (dostęp: 28.03.2023).
- Rozwadowski, J. (1913). *Studia nad nazwami wód słowiańskich* [Studies on the names of Slavic waters]. Kraków: Polska Akademia Umiejętności.
- Saarikalle, A., Suomalainen, J. (2007). *Suomalaiset etunimet Aadasta Yrjööön* [Finnish first names from Aada to Yrjö]. Helsinki: Gummerus.
- Saarikivi, J. (2017). The spread of Finnic pre-Christian anthroponyms in toponyms. W: T. Ainiala, J. Saarikivi (red.), *Personal name systems in Finnic and beyond* (s. 13–32). Helsinki: Finno-Ugrian Society.
- Sadeniemi, M. (1962). Über den Gefühlsgehalt von fi. ö [About the emotional content of Fi. ö]. W: *Commentationes Fenno-Ugricae in honorem Paavo Ravila* (s. 485–491). Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.
- Salverte, E.B., de (1824). *Essai historique et philosophique sur les noms d'hommes, de peuples et de lieux considérés principalement dans leurs rapports avec la civilisation* (t. 1). Paris: Chez Bossange.
- Saukkonen, P. (1962). Eräs etymologointiperiaate [A principle of etymology]. *Virttäjä*, 66, 342–343.
- SES = Kotimaisten kielten keskuksessa (b.d.). *Suomen etymologinen sanakirja* [Finnish etymological dictionary]. <https://kaino.kotus.fi/ses/> (dostęp: 22.06.2023).
- Sjöman, I.E. [Sakki]. (1865). *Siveä. Kauno-annakka* [Chaste. Beauty gift]. Turku: Wilénin kirjapaino.
- Sommer, Ł. (2009). *Mowa ojców potrzebna od zaraz. Fińskie spory o język narodowy w pierwszej połowie XIX wieku* [The speech of the fathers is urgently needed: Finnish disputes over the national language in the first half of the 19th century]. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego.
- Stachowski, M. (2002). Zur Frage der ursprünglichen Bedeutung von finnisch Lappi 'Lapland'. *Studia Etymologica Cracoviensia*, 7, 151–158.
- Stoebke, D.-E. (1964). *Die alten ostseefinnischen Personennamen im Rahmen eines urfinnischen Namensystems*. Hamburg: Leibnitz-Verlag.
- SWil = Zdanowicz, A. i in. (1861). *Słownik języka polskiego* [A Polish dictionary] (t. 1–2). Wilno: M. Orgelbrand.
- Uino, A., Kekkonen, U. (2000). *Sankarillinen Känä: Urho Kekkonen tie politiikkaan 1921–1939* [Heroic Känä : Urho Kekkonen's road to politics]. Helsinki: Otava.
- Vilkuna, K. (1969). *Suuri nimipäiväkaleri* [Great calendar of names]. Helsinki: Otava.
- Vilkuna, K. (1990). *Etunimet* [First names]. Helsinki: Otava.
- Wallius, A. (2018, 26 grudnia). Onko nimi enne myös Suomessa? Etunimi voi avata ovia tai sulkea niitä [Is the name also used in Finland? A first name can open doors or close them]. *Yle.fi*. <https://yle.fi/uutiset/3-10520058> (dostęp: 7.02.2021).
- Willson, K. (2019). *Ahti on the Nydam strapping: On the possibility of Finnic elements in runic inscriptions*. In M. Bertell, Frog, K. Willson (red.). *Contacts and networks in the Baltic Sea region: Austmarr as a northern Mare nostrum, ca. 500–1500 AD*. (s. 147–171). Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Wojan, K. (2016). *Język fiński w teorii i praktyce* [The Finnish language in theory and practice]. Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego.
- Wojan, K. (2017). O etymologii etnonimiki Saamów/Lapończyków w świetle europejskiej historiofilii [On the etymology of ethnonyms referring to the Saami/Lapps in the light of European historiography]. *Studia Scandinavica*, 1(21), 79–105. <https://doi.org/10.26881/ss.2017.21.06>
- Wojan, K. (2019). Świat ugrofiński w leksykografii polskiej odzwierciedlony [The Finno-Ugric world reflected in Polish lexicography]. W: K. Wojan (red.), *Obszary fennistyki. Język — kultura — naród* (s. 13–65). Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego.
- Wojan, K. (2021). O fińskich gustach imienniczych [About Finnish naming tastes]. W: E. Bogdanowicz, A. Romanik, J. Chomko (red.), *Od tradycji do nowatorstwa. Studia nad nazwami własnymi* (s. 259–277). Białystok: Uniwersytet w Białymstoku.

SUMMARY

THE INFLUENCE OF ROMANTICISM ON FINNISH PERSONAL NAMING

The article outlines in a synthetic way the influence of national romanticism on the development of the Finnish personal naming and its new shape. It presents the main trends present in the process of creation, modification, transfer and Fennicization of names and surnames. Naming acts during the Romantic period were shaped by such extralinguistic factors connected with the consolidation of national identity, including: national awakening; mental aspirations for self-definition and shaping one's own identity as well as strengthening national awareness; return to the roots (adding new meanings to mythography, community pride), etc. The phenomenon of the emergence of "Romantic names" as a specific layer of Finnish anthroponymics is correlated with a historical-cultural process, whose elements include: restitution of national (cultural, linguistic) heritage, justification of Finnishness, ennoblement of patriotism, manifestation of national individualism, etc. The analysis covers personal names used and formed both in the Romantic era (e.g. *Rauha*, *Suometar*, *Aimo*, *Heimo*, *Kullervo*, *Onni*, *Toivo*) and in later times, which are the successors of Romanticism. A symbolic place in Finnish anthroponymy is occupied by names taken from the epic "Kalevala" and the heritage of the Karelo-Finnish folklore. The name material was excerpted from the Finnish topical literature. The author formulates the following thesis: Finnish "Romantic" personal naming represents the national onymic worldview. The analysis of naming patterns leads to the conclusion that, despite the social and cultural transformations taking place in Finland as well as globalization and glocalization tendencies, traditional, indigenous Finnish names have not lost their prestige.

Keywords: Finnish anthroponymy, Romanticism, fennicization